

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060206

DOM
2023-06-01
Stockholm

Mål nr
M 7842-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2022-06-01 i mål nr M 3817-20, se bilaga A

PARTER

Klagande och motpart

HSB Bostadsrättsförening Champinjonen i Sundsvall

Klagande och motpart

Sundsvall Vatten Aktiebolag

Ombud: Advokat F.M.

Advokatfirman Abersten Östersund HB

SAKEN

Återbetalning av va-avgifter

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen fastställer mark- och miljödomstolens dom i överklagade delar.

Dok.Id 1937173

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

HSB Bostadsrättsförening Champinjonen i Sundsvall (föreningen) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska bifalla föreningens talan vid mark- och miljödomstolen avseende återbetalning av va-avgifter, exklusive dagvattenavgifter, under året 2011 och fram till kommunens taxebeslut 2012 och därmed ändra punkten 3 i mark- och miljödomstolens domslut på så sätt att Sundsvall Vatten Aktiebolag till föreningen ska betala ytterligare 542 635 kr och ränta på beloppet enligt 5 § räntelagen från den 1 mars 2012 till dess betalning sker.

Sundsvall Vatten Aktiebolag (SVAB) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra punkten 3 i mark- och miljödomstolens domslut och även ogilla föreningens talan om återbetalning av va-avgifter i tiden efter taxebeslutet 2012.

Parterna har motsatt sig varandras ändringsyrkanden.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen med följande tillägg och förtydliganden.

Föreningen

Ett taxebeslut av kommunfullmäktige utgör en förutsättning för avgiftsfinansiering och avgiftsuttag. Underlåtenhet att besluta om avgiftsuttag får tolkas så som att verksamheten i stället skulle finansierats med skattemedel. Något beslut av kommunfullmäktige att va-verksamheten ska skattefinansieras krävs inte. Avsaknaden av ett beslut i kommunfullmäktige om va-taxa innebar att SVAB under åren 2009 till början av 2012 inte hade rätt att påföra föreningen några va-avgifter.

En återbetalning av avgifterna för denna tid medför inte att föreningen gör en obehörig vinst eftersom föreningen rätteligen inte skulle ha påförts några va-avgifter. Det skulle vara oskäligt om SVAB, som utan taxestöd påfört föreningen va-avgifter, inte skulle vara återbetalningsskyldigt. Förhållandet att föreningen betalat avgifterna medför inte

att föreningen har godtagit avgiftsskyldigheten och befriat SVAB från återbetalnings-skyldighet. Det är preskriptionsreglerna som gör att endast föreningen, och inte övriga i va-kollektivet, nu har rätt till återbetalning. Detta medför inte att föreningen av den anledningen skulle göra en obehörig vinst.

De avgiftshöjningar som SVAB:s styrelse har beslutat om i tiden efter april 2012 saknar giltigt stöd i kommunens taxeföreskrifter och styrelsen var därför inte behörig att höja avgifternas belopp. Avgiftsbeloppen är angivna i kronor och ören i taxorna. Av taxorna går inte att utläsa vilka belopp som SVAB skulle kunna ändra eller varför. Kommunfullmäktige har alltså inte utnyttjat möjligheten att anta en va-taxa utan belopp och därmed överlåta till huvudmannen att bestämma avgifternas belopp enligt beräkningsgrunder i taxeföreskrifterna. För att en höjning av avgifterna ska kunna betraktas som ett förvaltningsbeslut måste beräkningsgrunderna för en sådan höjning finnas i taxeföreskrifterna.

Kommunfullmäktiges retroaktiva beslut från oktober 2022, som fastställer de av SVAB tillämpade va-taxorna, kan inte läka bristen att kommunen tidigare antagit taxeföreskrifter som inte ger SVAB rätt att lagligen besluta om ändringar av avgiftsbeloppen i taxorna. Beslutet är dessutom överklagat till förvaltningsrätten i Härnösand.

SVAB

Sundsvalls kommun har inte haft någon avsikt att finansiera kommunens hela va-verksamhet med skattemedel från 2009 och fram till taxebeslutet 2012. Avsikten har varit att fortsatt ha va-verksamheten organiserad i ett kommunalt bolag och att verksamheten ska avgiftsfinansieras och vara självfinansierad. En återbetalningsskyldighet för SVAB för debiterade avgifter under denna period skulle innebära en obehörig vinst för föreningen. Detta särskilt mot bakgrund av att eventuella återbetalningsanspråk från övriga va-kollektivet nu är preskriberade. Övriga va-kollektivet har finansierat sin del av den allmänna anläggningen genom erlagda va-avgifter.

De avgiftsbeslut som SVAB har beslutat om i tiden efter april 2012 är inte av normativ karaktär, utan faller in under den rätt som kommunfullmäktige delegerat till SVAB för

att fullt ut avgiftsfinansiera den allmänna va-anläggningen. Den av kommunfullmäktige bestämda va-taxan innehåller de föreskrifter och beräkningsgrunder som krävs för va-huvudmannens rätt att bestämma avgifternas belopp. Det behöver inte framgå av taxeföreskrifterna vilka avgifter som får ändras och varför. Av va-taxorna från 2012, 2017 och 2019 framgår uttryckligen, på första sidan i taxan under rubriken *Allmän*, att SVAB:s styrelse beslutar om avgiftsnivåerna. Att den antagna taxan innehåller angivna belopp kan inte utgöra hinder för va-huvudmannen att ändra dessa nivåer i enlighet med kommunfullmäktiges delegation. Ett stort antal kommuner och va-huvudmän tillämpar motsvarande taxekonstruktion och principer för avgiftsbestämmande. Kommunfullmäktige i Sundsvall har i oktober 2022 fattat ett retroaktivt beslut som fastställer de av SVAB tillämpade va-taxorna.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen ansluter sig till mark- och miljödomstolens redogörelse för de rättsliga förutsättningarna för en kommun att besluta om och ta ut va-avgifter i tiden före samt efter lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, LAV, trädde i kraft. Som mark- och miljödomstolen har angett innebär ett beslut om taxa ett meddelande av sådana föreskrifter om betungande offentligrättsliga avgifter som numera endast kommunen får besluta om (jfr 34 § LAV).

Uttag av va-avgifter i tiden fram till kommunens taxebeslut i april 2012

Det är i målet klarlagt att det under perioden januari 2009 till april 2012 saknades ett beslut från kommunens sida om taxans storlek och att det avgiftsuttag som skett under denna period i stället, i enlighet med den tidigare gällande lagstiftningen, grundades på SVAB:s beslut, som SVAB fattat i egenskap av kommunal huvudman för den aktuella va-anläggningen.

Mark- och miljööverdomstolen ansluter sig till mark- och miljödomstolens bedömning när det gäller frågan om va-anläggningen under denna period skulle skattefinansieras, samt om kommunens taxebeslut 2012 haft retroaktiv verkan. Det som föreningen har

anfört om att avsaknaden av ett beslut av kommunfullmäktige ska ses som att va-verksamheten ska skattefinansieras förändrar inte bedömningen. Domstolen utgår därför, precis som mark- och miljödomstolen, från att det var ett misstag från kommunens sida att taxebeslut fattades först 2012. Mark- och miljööverdomstolen gör vidare inte heller någon annan bedömning än mark- och miljödomstolen i frågan om föreningen, genom att betala de fakturerade avgifterna, godtagit dem.

Frågan blir då, som mark- och miljödomstolen angett, om en återbetalningsskyldighet för va-huvudmannen vore oskälig eftersom föreningen då utan kostnad tillgodogjort sig vattentjänsterna. I detta sammanhang blir de civil- och offentlighetsrättsliga inslagen i parternas avtalsförhållande av intresse.

Högsta domstolen har – i praxis som avsett tillämpning av den äldre motsvarigheten till 30 § LAV, nämligen 24 § lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar – uttalat att återbetalningsskyldighet för avgifter som erlagts i enlighet med fastställd och lagakraftvunnen taxa kan aktualiseras endast i händelse av väsentlig avvikelser från självkostnaderna. Detta ansågs följa av vedertagna civilrättsliga och offentlighetsrättsliga grundsatsar. (Se NJA 1988 s. 457 och NJA 1994 s. 10.)

Situationen i detta mål är inte helt jämförbar den som förelåg i de nyss nämnda avgörandena. Det förhållandet att de uttagna avgifterna inte grundas på ett i offentlighetsrättslig ordning fattat beslut talar i viss utsträckning för att det finns en rätt till återbetalning. Detta åtminstone när, som i detta fall, det är fråga om ett avgiftsuttag som egentligen ska bestämmas genom normgivning och där det finns en offentlighetsrättslig skyldighet att tillhandahålla samt ansluta sig till de allmänna vattentjänsterna.

Samtidigt finns det skäl som talar mot en återbetalningsskyldighet. Det måste beaktas att föreningen, liksom övriga va-kollektivet som finansierat va-anläggningen, har tillgodogjort sig va-tjänsterna. Som mark- och miljödomstolen angett har föreningen varken påstått att SVAB tagit ut avgifter över självkostnad eller att grundprinciperna för beräkningen av avgifterna inte vilar på objektiv grund. Mot denna bakgrund, samt med hänsyn till det etablerade rättsförhållandet mellan SVAB och föreningen, anser

Mark- och miljööverdomstolen att bolaget inte är återbetalningsskyldigt gentemot föreningen för va-avgifterna. Föreningens överklagande ska därför avslås.

Uttag av va-avgifter i tiden efter kommunens taxebeslut 2012

SVAB har gjort gällande att besluten om avgiftshöjningar som bolagets styrelse beslutat inte omfattar de normativa delarna i kommunens taxa, dvs. att kommunen har överlämnat till huvudmannen att med tillämpning av taxeföreskrifterna bestämma avgifternas belopp. Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att göra någon annan bedömning än mark- och miljödomstolen i denna del samt konstaterar att avgifterna om va-taxor i andra kommuner saknar betydelse för bedömningen. SVAB har alltså debiterat avgifter utöver vad man haft rätt till enligt taxa och ska därför betala tillbaka de överdebiterade beloppen. Kommunens retroaktiva beslut i oktober 2022 kan inte läka avsaknaden av delegation för va-huvudmannen att bestämma avgifternas belopp. Också SVAB:s överklagande ska därför avslås.

Sammanfattningsvis ska mark- och miljödomstolens dom därmed inte ändras.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2023-06-29

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Karin Wistrand, Li Brismo och Henrik Jonsson samt tf. hovrättsassessorn Sanna Pember, referent.

Föredragande har varit Cecilia Forsman.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2022-06-01
meddelad i
Östersund

PARTER

Kärande

HSB Bostadsrättsförening Champinjonen i Sundsvall

Svarande

Sundsvall Vatten Aktiebolag

Ombud: Advokat F.M.
Advokatfirman Abersten

SAKEN

Ansökan om stämning angående va-avgifter, Sundsvall X, Sundsvalls kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avvisar HSB Bostadsrättsförening Champinjonen i Sundsvalls yrkande om att Sundsvall Vatten Aktiebolag ska förpliktas att återbetala kommande överdebiterade avgifter.
2. Mark- och miljödomstolen avvisar HSB Bostadsrättsförening Champinjonen i Sundsvalls yrkande om återbetalning av dagvattenavgifter under perioden från och med 2011 till och med den 31 december 2017.
3. Mark- och miljödomstolen ålägger Sundsvall Vatten AB att betala ett kapitalbelopp om sammanlagt 432 320 kr till HSB Bostadsrättsförening Champinjonen i Sundsvall. Sundsvall Vatten AB ska betala ränta enligt 5 § räntelagen på 31 818 kr från den 1 januari 2013, på 81 302 kr från den 1 januari 2014, på 81 389 kr från den 1 januari 2015, på 72 161 kr från den

Dok.Id 408012

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se		måndag – fredag 08:00–16:00

1 januari 2016, på 77 826 kr från den 1 januari 2017, på 74 694 kr från den 1 januari 2018, på 2 563 kr från den 1 januari 2020, på 3 272 kr från den 1 maj 2020 och på 7 295 kr från den 1 november 2020, allt till dess betalning sker.

4. Vardera parten ska bära sin rättegångskostnad.
-

BAKGRUND

HSBs bostadsrättsförening Champinjonen i Sundsvall (nedan föreningen) äger en fastighet, X, som ligger inom Sundsvall Vatten Aktiebolags (nedan bolaget) verksamhetsområde och är kopplad till bolagets anläggning.

Föreningen har tidigare (i domstolens mål M 69-16) väckt talan mot bolaget och yrkat att mark- och miljödomstolen i första hand skulle fastställa att föreningen inte är avgiftsskyldig för dagvatten – vare sig vad gäller dagvatten fastighet, inklusive dränvattenavlopp, eller dagvatten gata. Föreningen yrkade i det målet också att mark- och miljödomstolen skulle förplikta bolaget att till föreningen återbetala 295 159 kr jämte tillkommande dagvattenavgifter.

Föreningen yrkade vidare, i andra hand, att bolaget skulle förpliktas att till föreningen återbetala dagvattenavgifterna för åren 2009-2011 samt återbetala överdebiterade dagvattenavgifter för åren 2012-2017 med totalt 106 256 kr jämte tillkommande överdebiterade dagvattenavgifter. Av det yrkade beloppet avsåg 80 180 kr åren 2009-2011 och 26 076 kr överdebiteringar åren 2012-2017.

Föreningens talan ogillades. Föreningen har nu på nytt väckt talan mot bolaget.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Föreningens yrkanden

Föreningen har nu, som dess talan får förstås, yrkat att mark- och miljödomstolen ska ålägga bolaget att till föreningen återbetala ett kapitalbelopp om 1 063 064 kr, jämte återbetalning av kommande betalda överdebiterade avgifter. Av det yrkade beloppet avser 602 928 kr VA-avgifter som betalats under året 2011 och fram till den 29 februari 2012, medan 460 136 kr avser överdebiterade VA-avgifter under tiden därefter fram till den 28 december 2020, då talan väcktes. Av det yrkade beloppet avser sammanlagt 88 692 kr dagvattenavgifter varav 60 293 kr avser perioden från och med 2011 till och med den 29 februari 2012 och 28 399 kr avser perioden från och med 1 mars 2012 till och med den 31 oktober 2020.

Föreningen har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen ska ålägga bolaget att betala ränta enligt 2 § och 5 § räntelagen (1975:635) på 602 928 kr från den 1 mars 2012, 35 353 kr från den 1 januari 2013, 90 336 kr från den 1 januari 2014, 85 772 kr från den 1 januari 2015, 75 747 kr från den 1 januari 2016, på 81 487 kr från den 1 januari 2017, på 78 311 kr från den 1 januari 2018, på 2 563 kr från den 1 januari 2020, på 3 272 kr från den 1 maj 2020 samt på 7 296 kr från den 1 november 2020 allt till dess betalning sker.

Föreningen har slutligen yrkat ersättning för sina rättegångskostnader med 2 800 kr, avseende ansökningsavgift.

Bolagets inställning

Bolaget har bestritt föreningens yrkanden men vitsordat yrkade belopp, ränteyrkandet och yrkad ersättning för rättegångskostnader i och för sig.

GRUNDER

Föreningen har som grund för sin talan i huvudsak åberopat följande. Enligt den tidigare lagstiftningen ägde huvudmannen för en vattenverksamhet (i detta fall bolaget) besluta om taxor. I och med att den nu gällande lagen om allmänna vattentjänster trädde i kraft skulle beslut om taxor i stället meddelas av kommunen. Övergångsbestämmelserna medgav att tidigare meddelade beslut om taxor förblev gällande till och med utgången av år 2008.

Sundsvalls kommun beslutade först den 16 april 2012 om va-taxa. Gällande taxa saknades alltså från och med 2009 till i vart fall den 16 april 2012. Bolaget har under denna tid saknat grund för debitering av va-avgifter. Med hänsyn till tioårspreskriptionen har föreningen enbart väckt talan för 2011 och framåt.

Under tiden efter den 16 april 2012 har överfakturering skett. Kommunen har vid tre tillfällen (den 16 april 2012, den 18 december 2017 och den 30 september 2019) beslutat om va-taxor med angivande av kubikmeterpris i kronor och ören. Varken vid beslutet 2012 eller 2017 har kommunen beslutat om delegation för bolaget att

besluta om taxor, eller angivit grunderna för hur ändring ska ske. Bolaget har ändå beslutat om höjningar.

Kommunens beslut om va-taxor 2019 innehöll en bestämmelse om indexuppräkning. Trots att konsumentprisindex sjönk under tiden därefter beslutade bolaget om avgiftshöjning i maj 2020.

Kommunens beslut om va-taxor är giltiga. De debiteringar som skett med belopp överstigande de kommunen beslutat är ogiltiga. Föreningen har betalat för höga belopp och bolaget är återbetalningsskyldigt.

När det gäller yrkandet om återbetalning av dagvattenavgifter är det i och för sig riktigt att föreningen tidigare väckt talan om fastställande att föreningen inte var betalningsskyldig för dagvattenavgifter samt yrkat återbetalning av samtliga erlagda dagvattenavgifter under åren 2009 – 2017 och i andra hand yrkat återbetalning av dagvattenavgifter som debiterats utan stöd i taxan under åren 2009-2011 samt återbetalning av överdebiterade dagvattenavgifter avseende tiden 2012-2017 med totalt 106 256 kr . Grunderna för förstahandsyrkandet var att föreningen inte var ansluten till dagvattenledningarna och därför inte nyttjat tjänsten, samt att kommunen inte uppfyllt sina skyldigheter att besluta om verksamhetsområden. Grunden för andrahandsyrkandet var att den va-taxa som gällde under 2008 upphörde att gälla vid utgången av 2008. När den nya vattentjänstlagen trädde i kraft ålåg det nämligen kommunen att senast den 31 december 2008 fastställa en ny vattentaxa i enlighet med den nya lagen. Det var inte tillräckligt att, som kommunen gjorde, förändra två punkter i den gamla taxan. Giltig va-taxa saknades alltså under åren 2009-2011 varför grund för att ta ut dagvattenavgift har saknats. Under åren 2012-2017 har överdebitering av dagvattenavgifter skett. Kommunfullmäktige beslutade om ny taxa den 16 april 2012 med angivande av belopp. Om avsikten var att bolaget senare skulle kunna besluta om att höja avgiftsnivåerna så skulle också taxan innehållit beräkningsgrunderna för en sådan avgiftshöjning, t. ex. en indexreglering av avgiftsbeloppen. Eftersom några sådana beräkningsgrunder inte är angivna i taxan så är de höjningar av avgiftsbeloppen som Sundsvall Vatten

beslutat om från 2012 och framåt inte gällande. Detta leder till att 2011 års avgiftsnivå alljämt är gällande.

Rättegångshinder förekommer inte eftersom domstolen i det tidigare målet inte förefaller ha tagit ställning till grunderna för andrahandsyrkandet.

Föreningen kan inte vitsorda att aktieägaravtalet har det innehåll bolaget har påstått.

Bolaget har som grund för sitt bestridande i huvudsak åberopat följande. Det är i och för sig korrekt att kommunfullmäktige beslutade om taxor först den 14 april 2012.

Bolaget gör för det första gällande att föreningens talan ska ogillas eftersom beslutet innebar att kommunfullmäktige konfirmerade de avgiftsfördelningsprinciper bolaget tillämpat sedan vattentjänstlagens tillkomst. Beslutet ska gälla även retroaktivt. Även med beaktande av det principiella förbud mot retroaktiva avgifter som gäller får det anses föreligga sådana synnerliga skäl att ett sådant retroaktivt beslut är godtagbart. De av kommunfullmäktige fastställda principerna för avgiftsuttagen har inte kommit som någon överraskning för VA-kollektivet, då avgifterna redan påförts av bolaget och betalats av fastighetsägarna.

Bolaget gör för det andra gällande att föreningen, liksom hela det övriga VA-kollektivet, får anses ha accepterat de påförda avgifterna genom att utan att protestera ha betalat påförda avgifter under hela perioden. Återbetalningsskyldighet enligt principerna om *condictio indebiti* ska falla då bolaget dels haft befogad handledning att tro att man hade rätt till de mottagna medlen, dels i fortsatt befogad god tro har inrättat sig efter detta. Vid en övergripande intresseavvägning framstår det som motiverat att föreningen förlorar sin återkravs rätt. Föreningen har nyttjat va-nyttigheterna under hela den aktuella perioden varför en återbetalning av alla avgifter under den aktuella perioden är uppenbart oskälig. Föreningen skulle göra en obehörig vinst om avgifterna skulle betalas tillbaka.

Konsekvensen av ett bifall till föreningens talan skulle bli mycket vittgående. En sådan dom skulle få konsekvensen att bolaget skulle vara återbetalningsskyldigt för alla va-avgifter till det berörda kollektivet under den aktuella perioden.

Återbetalningen och administration av återbetalningen till brukarna under den aktuella perioden skulle utgöra en sådan kostnad som bolaget kan ta ut från nuvarande brukare genom förhöjda avgifter i framtiden. Effekten skulle bli att den som varit fastighetsägare under tiden 2008-2012 skulle ha fått tillgång till va-tjänsterna utan kostnad, medan de fastighetsägare som tillkommit efter domen skulle åläggas att bära också de tidigare ägarnas kostnader, jämte administrationen av återbetalningarna.

När det gäller tiden efter beslutet den 14 april 2012 så har kommunfullmäktige fastställt de normativa delarna i va-taxan. Vad som delegerats till bolaget är att genomföra avgiftsjusteringar som inte är av normativ karaktär. Delegeringen framgår både av va-taxan och av de ägardirektiv kommunen utfärdat samt av aktieägaravtalet för Mittsverige Vatten AB. Rätten att överlåta bestämmanderätten avseende avgifternas belopp framgår av 34 § i lagen om allmänna vattentjänster. Bolaget har alltså inte, genom att ta beslut om avgiftsbelopp, gått utöver sin behörighet. Fastställande av avgiftsnivåer får ses som förvaltningsbeslut utan normativ karaktär. De avgiftsnivåer bolaget fastställt överensstämmer med de normer, principer och relationer som följer av den va-taxa kommunen beslutat. Den av fullmäktige antagna taxan anger just de beräkningsgrunder som gäller.

Kommunens va-taxa bygger på Svenskt Vattens basförslag till va-taxa vilket används av ett mycket stort antal kommuner i Sverige. Även om förslaget inte uttryckligen innehåller något beslut om delegation framgår av Svenskt Vattens egna Vägledande kommentarer till basförslaget att avgifterna kan regleras i enlighet med kommunens egna kalkyler genom ett beslut av huvudmannen vid varje enskilt tillfälle. Kommentaren avser avgiftsändringar som går utöver den indexuppräknings som va-taxan också medger. Bolagets beslut om avgiftsnivåer överensstämmer med de av kommunfullmäktige fastställda normerna.

För det fall domstolen inte skulle finna att bolagets beslut om avgiftsändringar är giltiga gör bolaget i andra hand gällande att bolaget under föreliggande omständigheter inte är återbetalningsskyldigt enligt principerna om *condictio indebiti*, på samma sätt som angivits ovan avseende tiden före kommunfullmäktiges avgiftsbeslut.

Ett bifall till föreningens talan i denna del skulle få samma effekter som anförts ovan.

I allt fall ska föreningens yrkanden om återbetalning av dagvattenavgifter avvisas då frågan redan avgjorts rättskraftigt i det tidigare målet. Även den rättsliga frågan, om avsaknaden av beslut 2008-2012 medför återbetalningsskyldighet, har avgjorts rättskraftigt i det tidigare målet.

Föreningen skulle, om talan bifalls, göra en obehörig vinst.

UTREDNING

Föreningen har som skriftlig bevisning åberopat sammanlagt 50 fakturor, uppgifter om förbrukningshistorik för 2016, 2017 och 2019, protokollsutdrag, utvisande att bolagets styrelse beslutat om avgiftshöjningar den 24 november 2011, den 27 september 2012, den 21 augusti 2014, den 23 augusti 2018, den 23 maj 2019, den 30 mars 2020 och den 28 maj 2020, utdrag ur ”populärversionerna” av va-taxorna 2011-2020, allt till styrkande av att föreningen förbrukat och betalat för påstådda mängder, reglemente för Affärsverksstyrelsen, till styrkande av att Affärsverksstyrelsen var behörig att besluta om taxor, Affärsverksstyrelsens beslut 30 november 1994, utdrag ur styrelseprotokoll den 12 december 1995, 18 mars 2005, va-taxor för 1995, 1996, 2005, kommunfullmäktiges beslut den 16 april 2012, va-taxa daterad 20 februari 2012, reviderad 2 april samma år, va-taxa som kommunfullmäktige fastställde den 16 april 2012, va-taxa som godkänkts av kommunfullmäktige den 18 december 2017, va-taxa som kommunfullmäktige beslutat godkänna den 30 september 2019, allt till styrkande av att beslut fattats på det sätt som påståtts, reduceringsreglerna i taxor som fastställts 16 april 2012, 18

december 2017 och 30 september 2019, till styrkande av hur beräkning ska ske när avgift för dagvatten inte ska debiteras, populärversion av taxa som publicerats 2011 och 2012, till styrkande av att föreningen debiterats och betalats de belopp som påståtts samt ägardirektiv och bestämmelsen 10.1 i aktieägaravtalet, så som det återgivits av bolaget.

Bolaget har som skriftlig bevisning åberopat följande. Va-taxor fastställda av kommunfullmäktige i Sundsvalls kommun 16 februari 1981, 15 oktober 1984, 28 april 2008, 27 september 2010, 16 april 2012, 27 januari 2014, 23 februari 2015, 18 december 2017 och 30 september 2019, allt till styrkande av att de vid varje tid tillämpade va-taxornas normativa delar fastställts av kommunfullmäktige samt, så vitt avser beslutet 16 april 2012, till styrkande av att beslutanderätten avseende avgiftsnivåer delegerats till bolaget.

Mark- och miljödomstolen erinrar om att domen, i enlighet med 17 kap 2 § 2 st rättegångsbalken, grundas på vad handlingarna innehåller och vad som i övrigt förekommit i målet.

MÅLETS HANDLÄGGNING

Målet har avgjorts efter muntlig förberedelse, varefter parterna slutfört talan i skrift.

Med hänsyn till de frågor som prövas i målet har detta, med stöd av 2 kap 4 § 2 st lag (2010:921) om mark- och miljödomstolar, avgjorts av två lagfarna domare.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att parterna i huvudsak är överens om vilka beslut som har fattats och av vilken juridisk person. Bolaget har också vitsordat att föreningen betalat de avgifter föreningen nu begär återbetalning av. Parterna är dock inte överens om innehållet i aktieägaravtalet för MittSverige Vatten AB.

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster trädde i kraft den 1 januari 2007. Enligt tidigare lagstiftning hade huvudmannen rätt att täcka kostnaderna för en allmän va-anläggning genom avgiftsuttag från fastighetsägarna. Någon sådan skyldighet förelåg inte, utan en kommunal huvudman kunde helt eller delvis skattefinansiera verksamheten. Om avgifter togs ut fick dessa inte överskrida de nödvändiga kostnaderna för anläggningen. (Se SOU 2004:64). I och med införandet av den nya lagen fastslogs att det är kommunens, och inte huvudmannens, uppgift att besluta om taxa för de allmänna vattentjänsterna i den egna kommunen, men att det inte är nödvändigt att kommunen bestämmer de exakta avgiftsbeloppen i kronor och ören. Grunderna för avgifternas fördelning och hur de ska beräknas måste dock bestämmas i kommunens normgivning. Lagen innehåller också bestämmelser om begränsning av avgifterna – de får inte överskrida vad som behövs för att täcka nödvändiga kostnader för att ordna och driva va-anläggningen. Det finns också bestämmelser om förutsättningarna för att avsätta medel för framtida nyinvesteringar samt om att kostnaderna ska fördelas mellan de avgiftsskyldiga på ett skäligt och rättvist sätt. Det är alltså så att en kommun kan välja att helt eller delvis skattefinansiera verksamheten, men en sådan ordning kan, nu som tidigare, komma i konflikt med de regler som gäller om kommuners skyldighet att behandla alla invånare lika.

Domstolen konstaterar att beslut om avgifter för kommunala tjänster är bindande för kommunens medlemmar. Det måste därför ställas samma krav på klarhet och förutsebarhet i ett beslut om avgifter som på författningstext.

Av övergångsbestämmelserna till den nya lagen framgår att de taxor som tidigare beslutats av huvudmannen skulle fortsätta att gälla till utgången av år 2008.

Vilka yrkanden kan domstolen pröva?

Mark- och miljödomstolen avvisar föreningens yrkande om återbetalning av framtida överdebiterade avgifter

Föreningen har yrkat att bolaget ska åläggas att återbetala framtida överdebiterade avgifter. Det är ett yrkande om fullgörelse av betalningsskyldighet. Den fordran

föreningen gjort gällande har ännu inte uppkommit och talan om fullgörelse får därför inte väckas. Talan i den delen ska avvisas.

När det gäller återbetalning av ytterligare avgifter som kan ha betalats i tiden efter att föreningen slutligt bestämt sina yrkanden och domstolens dom har inget klart och tydligt yrkande, med angivande av yrkade belopp, framställts. Domstolen kan inte pröva ett sådant yrkande utan talan i den delen ska avvisas.

Mark- och miljödomstolen avvisar föreningens yrkande om återbetalning av dagvattenavgifter för tiden fram till och med utgången av 2017.

Föreningen väckte, i det förra målet, talan om återbetalning av dagvattenavgifter avseende delvis samma tid som i det nu aktuella målet. Yrkandet avsåg uttryckligen åren 2009 – 2017. Som grund för talan åberopades även då att bolaget saknade stöd för avgiftsuttag och avgiftsberäkning. Det är alltså delvis samma sak man begär prövning av nu. Även om föreningen är missbelåten med domskälen i den tidigare domen är frågan redan avgjord genom en lagakraftvunnen dom och de äldre avgifterna kan inte prövas på nytt.

Bolagets yrkande om avvisning på grund av res judicata

Bolaget har gjort gällande att den tidigare domen innebär att också frågan om effekten av att kommunen beslutade om va-taxa först 2012 samt den omständigheten att bolaget under tiden därefter beslutat om vissa avgiftshöjningar avgjorts rättskraftigt. Domstolen konstaterar att denna fråga är en fråga om innehållet i gällande rätt som inte omfattas av rättskraften.

Vad kvarstår att pröva?

Det innebär att vad domstolen alltså har att pröva avseende dagvattenavgifter är föreningens yrkande om återbetalning av 256 kr avseende år 2019 och 327 kr avseende 1 januari 2020 till och med den 31 mars 2020. Domstolen har också att pröva föreningens yrkanden om återbetalning av mellanskillnaden mellan betalade vattenavgifter och de vattenavgifter som beslutats av kommunen.

Tiden fram till taxebeslut i april 2012

Eftersom kommunfullmäktige beslutade om taxa först i april 2012 saknades alltså ett giltigt beslut om taxans storlek för tiden från och med den 1 januari 2009 till och med taxebeslutet 2012. Föreningen har inte ens påstått att kommunfullmäktige i stället fattat något beslut om skattefinansiering och domstolen utgår därför från att avsaknaden av giltigt taxebeslut berott på ett misstag från kommunens sida.

Bolaget har gjort gällande att beslutet 2012 skulle ha retroaktiv effekt. Domstolen konstaterar att ingenting i beslutets ordalydelse talar för att beslutet ska tolkas på detta sätt. Det anges istället att taxan ska gälla från 2012.

Det principiella förbudet mot att med tillbakaverkande kraft fatta beslut som är till nackdel för kommunmedlemmarna har varit lagfäst sedan 1991, och gällde även tidigare enligt praxis. Undantag från förbudet förutsätter synnerliga skäl. Ett beslut som avsetts få tillbakaverkande effekt måste därför förutsättas ha motiverats just vad avser förutsättningarna för tillbakaverkande effekt. Att någon sådan motivering inte finns talar mycket starkt emot att kommunen vid beslutstillfället haft den avsikten. Domstolen prövar därför inte om det funnits förutsättningar för ett sådant beslut. Med hänsyn till att det krävts just synnerliga skäl för att tillåta ett beslut med retroaktiv verkan anser domstolen att det inte kan komma i fråga att tillerkänna ett beslut retroaktiv verkan i ett fall där det inte synes ha avsetts.

Bolaget har vidare gjort gällande att föreningen, genom att betala fakturerade avgifter, godtagit avgifterna. Domstolen konstaterar att avtalsbundenhet genom konkludent handlande kan inträda. När det gäller förhållandet mellan ett bolag som äger rätt att uppbära offentligrättsligt beslutade avgifter och ett privat subjekt är utrymmet emellertid ytterligt begränsat och bör i vart fall inte tillämpas när frågan är om avgifterna beslutats på rätt sätt. Av samma skäl kan inte föreningen heller anses ha förlorat rätten att ställa krav på återbetalning utöver vad som följer av bestämmelser om fordringspreskription.

Bolaget har slutligen gjort gällande att ett beslut om återbetalning vore oskäligt med hänsyn till principen om obehörig vinst. Domstolen konstaterar att parterna är överens om att föreningen tillgodogjort sig de erbjudna tjänsterna. Föreningen har varken påstått att bolaget fakturerat med frångående av den taxa som tillämpats i förhållande till samtliga fastighetsägare eller att de taxor bolaget beslutat under den aktuella tiden skulle överskrida vad som krävts för att täcka de kostnader som varit nödvändiga för att ordna och driva va-anläggningen eller att kostnaderna inte fördelats mellan de avgiftsskyldiga på ett sätt som varit skäligt och rättvist. Domstolen har därför ingen anledning att ifrågasätta att avgifterna i och för sig, även om de beslutats av bolaget i stället för av kommunen, varit korrekt utformade. Om föreningen nu skulle ha rätt till återbetalning av avgifterna skulle detta, i vart fall i det korta perspektivet, innebära att föreningen utan kostnad kunnat tillgodogöra sig vattentjänsterna, vilket skulle innebära att föreningen gjort en obehörig vinst. Talan, så vitt avser tiden fram till taxebeslutet 2012, ska därför ogillas.

Tiden efter taxebeslutet 2012

Av den taxa som antogs av kommunfullmäktige i april 2012 framgår att bolaget är huvudman för den allmänna va-anläggningen i Sundsvalls kommun, att kommunfullmäktige beslutar om principer för taxorna samt att bolagets styrelse äger besluta om avgiftsnivåer. Delegation av normgivningsmakt är inte möjlig. Eftersom taxorna är föreskrifter om betungande offentligrättsliga avgifter måste grunderna för avgifternas beräkning därför bestämmas i kommunens normgivning. Det kan därefter ankomma på anläggningens huvudman att i enlighet med kommunens taxeföreskrifter beräkna hur stora avgifterna blir. Av taxan framgår för vad och av vem avgift ska tas ut samt avgifter i kronor och öre för olika tjänster, jämte anvisningar om vad som kan föranleda reducering av avgifter samt med vilket procenttal reduktion kan ske. Man har också överlåtit till ett annat bolag, MittSverige Vatten AB, att besluta om hur debitering ska ske. Taxan är alltså konstruerad på ett sådant sätt att taxebeloppen framgår av taxan. Det finns inte något beslut om indexreglering. Det går inte att av taxan utläsa vilka belopp bolaget

skulle kunna ändra eller varför. Beslutet innebär därför, med hänsyn till de krav på klarhet som måste ställas på taxebeslut, inte att kommunen beslutat om sådana grunder för beräkning av avgifterna som innebär att bolaget kunnat besluta om ändringar.

Kommunfullmäktige beslutade senare, enligt protokoll den 18 december 2017 att godkänna ”Taxa för den allmänna VA-anläggningen i Sundsvall” (daterad 16 oktober 2017). Av det dokument som godkändes framgår att kommunfullmäktige beslutar om principerna för avgiftsuttag medan bolaget äger besluta om avgiftsnivåer. Den 30 september 2019 beslutade kommunfullmäktige att godta förslag till reviderad va-taxa, att gälla från den 1 april 2020. Även denna taxa innehåller formuleringen om att bolaget beslutar om avgiftsnivåer.

Av båda de senare antagna taxedokumenten framgår principerna för avgifterna på samma sätt som av beslutet 2012. Av den taxa som beslutades 2019 framgår också att avgifterna enligt taxans 14 § är baserade på ”indextalet xxx.xx (2019-10-31) i konsumentprisindex” och att bolaget, när detta index ändras, har ”rätt att reglera avgiftsbeloppen därefter, dock inte oftare än en gång per år”. Taxan trädde i kraft den 1 april 2020.

Även om kommunen i beslutet 2017 angivit att bolaget har rätt att bestämma avgifternas belopp, är hela taxan även i detta fall konstruerad på ett sådant sätt att taxebeloppen framgår av taxan. Det finns inte något beslut om indexreglering. Det går inte att av taxan utläsa vilka belopp bolaget skulle kunna ändra eller varför. Bolaget kan därför inte heller med stöd av detta beslut anses ha haft rätt att besluta om ändring av de belopp som angivits i taxan.

Bolaget har alltså debiterat avgifter utöver vad man haft rätt till enligt taxan och ska betala tillbaka de överdebiterade beloppen.

Av beslutet den 30 september 2019 framgår att bolaget har rätt att ”reglera” avgiftsbeloppen efter konsumentprisindex en gång per år. Det framgår också, av

beslut från bolagets styrelse, att man den 23 maj samma år beslutat höja avgifterna för år 2020 med 3 procent avseende rörliga avgifter och med 10 procent avseende grundavgift samt att man, i anledning av kommunfullmäktiges beslut i september 2019, den 30 mars 2020 beslutat om nya va-taxor att gälla från den 1 april samma år.

Den bruksavgift som togs ut per kubikmeter under 2019 uppgick till 25 kr 59 öre för såväl vatten som spill- och dagvatten, för tiden från 1 januari 2020 till 26 kr 36 öre samt från och med den 1 april 2020 till 26 kr 56 öre. För var tid gällande konsumentprisindex får anses vara ett så kallat notoriskt fakta. Domstolen konstaterar att konsumentprisindex förvisso har ändrats under tiden från november 2019 (336,36) till april 2020 (332,90), men avgiftshöjningen kan inte anses stå i överensstämmelse med kommunens taxebeslut. Bolaget är därför återbetalningsskyldigt även för år 2020.

Om beloppen råder inte tvist. Bolaget ska därför åläggas att återbetala erlagda avgifter på det sätt som framgår av domslutet.

Rättegångskostnader

Målet har handlagts enligt bestämmelserna om tvistemål i rättegångsbalken och rör inte inlösen eller ersättning enligt 39-40 § eller 44 § vattentjänstlagen. Huvudregeln är därför att vardera parten ska svara för sin rättegångskostnad. Undantag kan göras bland annat om en part har föranlett en onödig rättegång eller om det annars finns särskilda skäl.

I detta mål förlorar föreningen den del av tvisten som avser avgifter i tiden före 2012, och deras talan avseende dagvattenavgifter före 2018 avvisas. När det gäller frågan om återbetalning av överdebiterade vattenavgifter (och dagvattenavgifter efter 2017), är det bolaget som är tappande part. Även en tillämpning av rättegångsbalkens regler skulle därför med stor sannolikhet resultera i att vardera parten skulle ha ålagts ansvar för sina egna rättegångskostnader. Det finns därför inte skäl att frånga huvudregeln i 56 b § vattentjänstlagen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 22 juni 2022.

Marit Åkerblom

Åsa Ärlebrant

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Marit Åkerblom, ordförande,
och rådmannen Åsa Ärlebrant

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se